

Міністерство освіти та науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Інститут мистецтв Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди
Кафедра теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової підготовки
вчителя

ЧАС МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

ЗБІРНИК ТЕЗ ТА МАТЕРІАЛІВ IV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ 12-13 квітня 2016р.

Частина I

TIME OF ART EDUCATION

Collection of theses and materials of IV International Scientific and Practical
Conference

April 12-13, 2016

PART I

Харків

2016

УДК 37.032
ББК 85я43
Ч-24

Редакційна колегія:

Бутенко В. Г. - член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України,
доктор педагогічних наук, професор
Гриньова В. М. - доктор педагогічних наук, професор
Золотухіна С. Т. - доктор педагогічних наук, професор
Отич О. М. - доктор педагогічних наук, професор
Ніколаї Г. Ю. - доктор педагогічних наук, професор
Смирнова Т. А. - доктор педагогічних наук, професор (голов. ред.)
Танько Т. П. - доктор педагогічних наук, професор
Соколова А. В. - доктор педагогічних наук, доцент (заст. голов. ред.)
Васильєва О. В. - кандидат педагогічних наук, доцент

Члени іноземної редакційної колегії:

Anna Jeremus-Lewandowska (Польща)
Литвин І. Г. (Колумбія)
Dr. Geoffrey Spratt (Ірландія)
Іскандарова Т. П. (Великобританія)
Левкович О. Ю. (Канада)

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди Протокол № 1 від 15.04.2016 р.*

ISBN

**Ч-24 Час мистецької освіти: зб. тез і матеріалів IV Міжнарод. наук.-
практ. конф. (12 -13квітня 2016р.) / за загальною редакцією доктора
педагогічних наук, професора Т.А Смирнової. – Харків: ХНПУ імені
Г.С. Сковороди, 2016 – 129 с.**

У збірнику викладено тези та матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, в яких викладено результати наукових, експериментальних, теоретичних та практичних досліджень з питань мистецької освіти. Збірник розраховано на студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, здобувачів, педагогічних і науково-педагогічних працівників науково-дослідних інститутів, ВНЗ, учителів.

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.

Автори статей несуть повну відповідальність за опублікований матеріал.

Мови видання: українська, російська, німецька, англійська, польська.

УДК 37.032
ББК 85я43

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, 2016
© Федорко М. Ю., видавець, 2016

ISBN 978-617-7298-28-0

<i>Сунь Лінян</i> ТВОРЧО-РЕГУЛЯТИВНА СКЛАДОВА СПІВАЦЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ.....	104
--	-----

8. МИСТЕЦЬКА ОСВІТА У ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОМУ ПРОСТОРІ

<i>Олійник О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ХОРОВОЇ МІНІАТЮРИ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО СПРІЙМАННЯ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	106
---	-----

<i>Васильєва О. В., Щирова О. І.</i> , ПРОБЛЕМА ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ ТВОРІВ ХОРОВОЇ МУЗИКИ.....	107
---	-----

9. МИСТЕЦЬКА ОСВІТА У ВИМІРІ НАРОДНО- ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО ВИКОНАВСТВА

<i>Зворська Н. А. Гученко Ю. О.</i> ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ.....	113
---	-----

<i>Цимбал А. І.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОБОТИ НАД ПОЛІФОНІЧНИМИ ТВОРАМИ В КЛАСІ БАЯНУ.....	114
---	-----

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	121
-----------------------	-----

ЗМІСТ	125
-------	-----

замальовка, портрет) посідає особливе місце у різноманітні жанрів хорової музики.

До теми дослідження особливостей жанру хорової мініатюри, в якій розкривається її роль в історії розвитку європейської й вітчизняної музичної культури, звертались Л. Архимович, Т. Булат, М. Гордійчук, М. Друкін, Л. Корній, Л. Кияновська, Т. Ліванова, С. Павлишин та ін.

Доступність і позитивний вплив використання цього жанру на розвиток сприймання слухача І. Грінченко вбачає в опорі на первинний жанр народної пісні та специфічній вишуканості музичної партитури.

Теоретичним проблемам жанру хорової мініатюри в музиці присвячені роботи К. Зенкіна, Є. Назайкінського, Н. Рябухи. Так, розкриваючи властивості, характерні для творів малої форми а cappella, П. Левандо визначив наступні: камерність, «акварельність» музичних барв.

Вивчення поняття «мініатюра» в сучасній науково-педагогічній літературі дає можливість визначити його як твір, де основою створення ефекту мініатюрності є здійснювана подумки художня операція стиснення, концентрація великих обсягів в малій сфері.

Таким чином, в ході дослідження були виокремлені такі особливості хорової мініатюри: витонченість малої форми, емоційна та ідейна концентрація, глибина осмислення світу і почуттів, «акварельність» музичних образів та глибока насиченість їх почуттів, гармонійна та темброва яскравість, які створюють підґрунтя для успішного формування художнього сприймання майбутніх вчителів музичного мистецтва.

УДК 781.7

Васильєва О. В., Щирова О. І.

ПРОБЛЕМА ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ ТВОРІВ ХОРОВОЇ МУЗИКИ

Анотація. У статті розглянуто стан розробки проблеми театралізації хорових творів в мистецтвознавчій та музично-педагогічній літературі. Визначено погляди сучасних науковців на сутність та функції театралізації, а також виявлено педагогічні аспекти розвитку театралізації у хоровому виконавстві.

Ключові слова: театралізація, театралізований, хоровий театр, хорове виконавство, хорове мистецтво.

Аннотация. В статье рассмотрено степень исследованности проблемы театрализации хоровых произведений в искусствоведческой и музыкально-педагогической литературе. Определены взгляды современных ученых на

сущность и функции театрализации, а также выявлены педагогические аспекты развития театрализации в хоровом исполнительстве.

Ключевые слова: *театрализация, театрализованный, хоровой театр, хоровое исполнительство, хоровое искусство.*

Annotation: *The article reviews the problem the theatralization in choral performance. The views on the nature and function of the theatralization, pedagogical aspects of the theatralization in choral performance are reviewed in the article. It also reviews the status of development the theatricalization problems of art and music-pedagogical literature.*

Keywords: *theatralization, theatrical, choral theatre, choral performance, choral art.*

Постановка проблеми та її актуальність. Хорова культура України є важливою складовою духовного життя нашого народу. Опанування національними традиціями співочого українського народу є важливим чинником успішного вирішення задач музичного виховання, освіти та художньо-творчого розвитку молодого покоління.

Разом з тим, сьогодні, спостерігається пониження інтересу молоді до хорового мистецтва. Однією з причин такого ставлення є не завжди актуальна презентація хорової музики у сучасній концертній практиці. Протиріччя між значимістю хорового мистецтва, необхідністю наближення його до широкого загалу слухачів та недостатньою його актуалізацією у сьогоднішньому музично-виконавському просторі, спонукають шукати нові шляхи його популяризації. Одним із них є театралізація творів хорової музики, яка, на наш погляд, буде вагомим стимулом залучання молоді до хорового виконавства, як у якості учасників хорових колективів, так і у якості слухачької аудиторії.

Театралізовані форми хорового виконавства успішно використовуються у вітчизняній концертній практиці та з великим задоволенням сприймаються глядачами, отже на сучасному етапі назріла необхідність естетичного та наукового осмислення цієї проблеми.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Науковці розглядали проблему театралізації музики в різних аспектах: в історичному В. Конен та Л. Мазель, в культурологічному М. Каган та Т. Куришева та у виконавському – О. Колосов, І. Бродовта, Б. Галєєв.

Процес художньої та музичної інтерпретації хорових творів обговорювали в своїх працях Г. Коган, Н. Корихалова, Є. Гуренко, Ю. Кочнев, В. Москаленко, Ю. Мостова. Проблемам освоєння сценічного простору в хоровій музиці і хоровій фактурі були присвячені праці Є. Назайкінського, В. Холопової, М. Лобанової, Ю. Паїсова, А. Тевосяна, Н. Кошкарєвої, К. Якобсона.

Метою статті є огляд проблеми театралізації творів хорової музики у концертному виконавстві та визначення сутності основних дефініцій необхідних для подальшого дослідження цього предмету.

Виклад основного матеріалу. В сучасній культурі театралізація у хоровому виконавстві являє собою одне з характерних художніх явищ. Активне його розповсюдження не випадкове – воно є відображенням цілого ряду тенденцій, які виражають специфіку розвитку мистецтва епохи масової культури. Театралізація у вітчизняному хоровому виконавстві має свої історичні корені, які знаходяться у творчості українських композиторів: М. Лисенка, М. Леонтовича, Б. Лятошинського, К. Стеценка, К. Данькевича та ін. В їх хоровій музиці, заснованій на принципах драматургічного розвитку музичного матеріалу, були закладені нові форми хорового музикування.

З огляду на розповсюдженість цього явища у сучасному мистецтві, доцільно детальніше зупинитися на розгляді поняття «театралізація» у сучасній науковій літературі. На основі огляду наукової літератури виявлено, що існують споріднені терміни: «театралізація», «театралізований», хоровий театр.

Термін «театралізація» розкривається науковцями по різному. А. Конович розглядає театралізацію як організацію матеріалу в рамках свята за законами драматургії [3]. В тлумачному словнику Д. Ушакова, театралізація – це виведення елементів сценічної вистави в певний вид мистецтва та надання чому-небудь театральних властивостей [8].

Поряд з поняттям «театралізація» у науковому обігу використовують термін «театралізований». Він застосовується до концерту, свята, обряду, конкурсно-ігрової програми в тому випадку, якщо театралізована вистава або концерт – це видовище, яке відбувається на сценічному майданчику і не вимагає безпосередньої участі в ньому глядачів, то свято й обряд – це театралізовані дієства, в яких присутні самі стають активними учасниками того, що відбувається. Отже, театралізація реального святкового дієства виступає як його організація за законами театру.

Н. Кіреєва в своїй роботі доводить, що в музичному мистецтві театралізація може проявлятися по різному. В драматизації розвитку хорового твору засобами в музичному та тембровому уособленні, а також зовнішнім чином – як рух виконавців на сцені через візуалізацію музичного образу. Зовнішня театралізація несе в собі не тільки візуальні зміни концерту, перетворюючи його в спектакль, а й відкриває нові акустичні можливості за рахунок активного використання просторових компонентів. Так, рух виконавців по сцені тягне за собою звуковий рух,

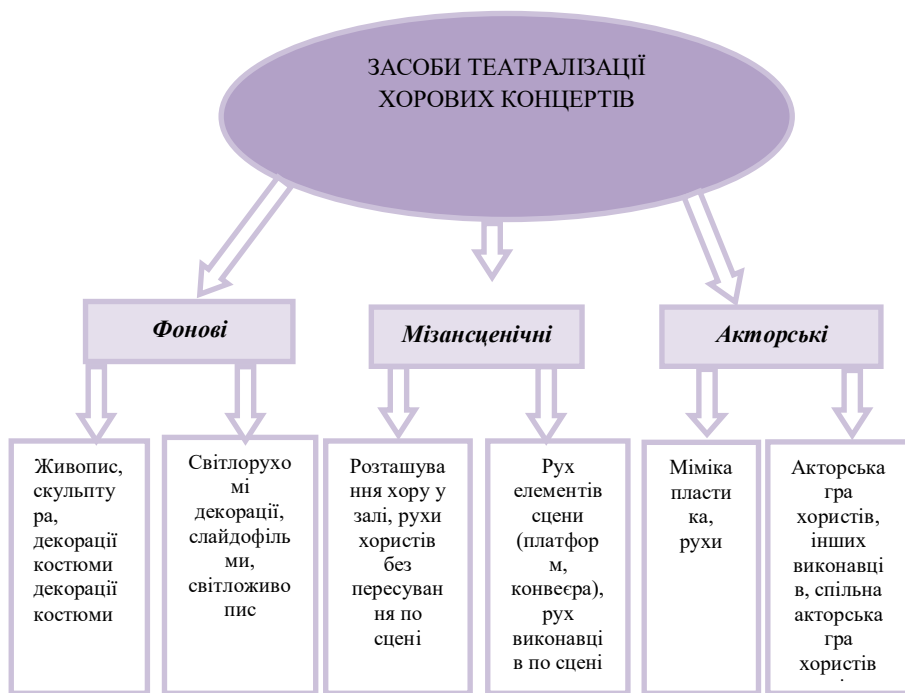
стереофонічні ефекти. Треба зауважити, що театралізація хорових творів дуже часто асоціюється з візуалізацією. Але це - один з виразних засобів театралізації. Театралізація зовнішня – збагачення хорової музики шляхом поза музичних засобів – це те, що дозволяє звичайному слухачеві, спеціально не стежити за драматургічним розвитком, а схоплювати лише красу тембрів [2].

У театралізованих музичних творах не тільки гармонійно поєднуються різноманітні рівні театралізації, але і різні види суміжних мистецтв. Порівнюючи музику з іншими видами мистецтва В. Живов пише: «Музика здатна розкрити лише загальний їх [явищ і подій] характер, виражає той чи інший емоційний стан. Коли ж вона вступає у взаємодію з яким-небудь позамузичним засобом – словом, картиною, конкретним зоровим образом, – її виразні можливості значно розширюються і посилюються» [1 с.27].

Аналіз робіт Ю. Мостової дозволяє зазначити, що театралізація у сфері хорової музики, на її думку, сценічне пристосування несценічних музичних творів і є специфічною рисою художньої культури нашого часу. У сучасному хоровому мистецтві все частіше спостерігається відмова від традиційної для концертного виконання сценічної одноманітності і пошук нових форм втілення образів хорових творів. Таким проявом театралізації у хоровому виконанні є хоровий театр. Під цим поняттям розуміється сукупність хорового співу та сценічного відображення музики, залучення не лише співацьких та акторських засобів, але й режисерську роботу над хоровими композиціями. У виразному комплексі хорового театру об'єднані спів та пластика, сценічний рух та хореографія, драматична майстерність, гра на різних інструментах, ігрові моменти, звукові та світлові ефекти, костюми чи окремі аксесуари, декорації та реквізит [5;6].

Узагальнення хорознавчих, музично-педагогічних праць Ю. Мостової, Н. Кошкаревої, Н. Кіреєвої, Т. Овчиннікової дозволяє виявити засоби театралізації хорових концертів, які виклали у такій схемі.

Використання засобів театралізації хорових концертів являється значною допомогою в театральній діяльності вчителя. Сучасний вчитель, який безпосередньо пов'язаний з хоровим виконавством, повинен використовувати ці засоби у своїй діяльності. Підвищення творчої активності вчителя музики, застосування нових ефективних прийомів театралізації в роботі з хоровим колективом, відображається на якості викладання, розширенні художньо-виразних можливостей хору.

Театралізація хорових концертів має великі можливості і сприяє розкриттю, вивільненню творчих можливостей вчителів та творчих здібностей учнів. Рівень педагогічної майстерності вчителя визначається не тільки за рахунок виконання ним навчальних функцій, але й виховних. За допомогою театралізації вчитель виховує естетичний смак, любов до хорового виконавства. Форма театралізованого концерту сьогодні затребувана й дозволяє у ненав'язливій, захоплюючій формі знайомити глядачів з культурою та мистецтвом, вплітаючи у концерт художню літературу, поезію, візуальний ряд.

Висновки. Розглянута у статті проблема театралізації творів хорової музики свідчить про широке її обговорення не тільки у мистецтвознавчих, а і музично-педагогічних дослідженнях. Визначено, що видатні науковці та педагоги-музиканти Г. Коган, Н. Корихалова, Є. Гуренко, Ю. Кочнев, В. Москаленко, Ю. Мостова, Н. Кіреєва, Т. Овчиннікова доводили і розробляли питання з театралізації у хоровому виконавстві враховуючи всі особливості хорової та театральної специфіки. У результаті наукового пошуку виявлено і розглянуто такі

поняття, як «театралізація», «театралізований», хоровий театр, хорове виконавство.

Встановлено, що театралізація у хоровому виконавстві (театралізація у хорових концертах) має вплив на глядача, дозволяє формувати естетичний смак, підвищувати загальнокультурний рівень у підростаючого покоління та їх батьків і, таким чином, виступає стимулом розвитку творчих здібностей, та духовності підростаючого покоління.

Література

1. Живов Л.В. Теория хорового исполнительства / Л.В. Живов. – М., 1998.
2. Киреева Н.Ю. Хоровая театрализация как форма художественной коммуникации / Н.Ю.Киреева // Искусство и образование. – Москва. - 2009. - № 6 (62). – С. 115-118.
3. Конович А.А. История театрализованных форм досуга в России / А.А. Конович. – С-Пб., 1994.
4. Кошкарёва Н. Хоровая композиция в современной отечественной музыке : Автореф. дис. на соиск. уч. степ.канд. искусствоведения / Н. Кошкарёва. - М., 2007. – С.
5. Мостова Ю. В. Театральність в сучасному хоровому мистецтві / Ю. В. Мостова // Культура України : Зб. наук. Праць. - Вип. 5. – Х. : ХДАК, 2000. – С. 99 – 106.
6. Мостова Ю.В. Театралізація хорових творів як метод художньої інтерпретації: параметри звукопластичної та словесно-музичної адекватності / Ю. В. Мостова // Слово, інтонація, музичний твір : Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського – Київ, 2003. – Вип. 27. – С. 55 – 64
7. Овчинникова Т. Хоровой театр в современной отечественной музыкальной культуре : Автореф. дис. ... канд. Искусствоведения / Т. Овчинникова. - Ростов н/Д, 2009. С. 15.
8. Ушаков Д.Н. Толковый словарь русского языка / Д.Н. Ушаков. – М. : Гос. изд-во иностр. и нац. слов, 1940.